

Türkiye-Mısır İlişkilerinin Jeopolitik Dinamikleri ve Yansımaları - Orhan Karaoğlu

Covid-19 pandemisi ve takip eden ekonomik sorunlar tüm ülkelerin dış politika stratejilerini gözden geçirmelerine neden oldu. Pandemin ekonomiler üzerindeki etkisi ülkeden ülkeye değişse de, pek çok devleti olumsuz etkilediği ortada. Küresel ve bölgesel düzeylerde yaşanan jeopolitik gelişmeler de ekonomik olumsuzluklara eklenince, pek çok ülke açısından dış politikalarının gözden geçirilmesi kaçınılmaz oldu. Örneğin ABD’de Joe Biden’ın Başkan seçilmesi ve bunun Orta Doğu’ya yansımalarının olacağı endişesi, yine ABD’nin Afganistan’dan geri çekilmesi, Libya ve Doğu Akdeniz’deki gelişmeler, Türkiye’nin İsrail, Suudi Arabistan ve BAE ile ilişkilerini tamir etme çabaları ile Ukrayna’daki savaş

küresel ve bölgesel dengeleri etkileyecek son dönemdeki gelişmeler olarak dikkat çekiyor.

Bu ortamda 20 Kasım'da Doha Al Bayt Stadyumunda düzenlenen Dünya Kupası açılış töreninde ön sırada oturan katılımcılara bir göz atan herhangi biri, yakın dönemde bir araya gelmeleri mümkün gözükmeyen dünya liderlerinin bu vesileyle yan yana oturduklarını görebilirdi. Nitekim, stadyumda aynı sırada oturanlar arasında Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah El Sisi, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Ürdün Kralı 2. Abdullah, Suudi Arabistan Velihaht Prensi Muhammed Bin Selman ve BAE Devlet Başkanı Yardımcısı Şeyh Muhammed Bin Raşid de vardı. Yakınlarında da Filistin Devlet Başkanı Mahmut Abbas, Cibuti Cumhurbaşkanı İsmail Gulle, Cezayir Cumhurbaşkanı Abdulmecid Tebbun, Senegal Cumhurbaşkanı Macky Sall ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri António Guterres oturuyordu.

Aslında, bir süre öncesine kadar birbirinin yüzüne bakmayan Sisi, Bin Selman ve Bin Raşid'in Doha'ya gitmeleri artık büyük bir olay sayılmıyor. Zira üç lider geçen ocak ayında Suudi Arabistan'da tertiplenen E Ula zirvesinden sonra birçok kez bir araya geldiler. Söz konusu zirve, 5 Haziran 2017'de Katar ile Arap dördlüsü (Mısır, Suudi Arabistan, Bahreyn ve Birleşik Arap Emirlikleri) arasında tamamen kesilen ilişkilerin tekrar başlatılmasına vesile oldu. Katar Emiri geçtiğimiz Haziran'da Kahire'yi ziyaret etti; El Sisi de geçen eylül ayında Doha'ya gitti. Takip eden dönemde iki ülke arasındaki işbirliği, ekonomi başta olmak üzere birçok alanda net şekilde ortaya çıktı. Katar ile Suudi Arabistan arasında da karşılıklı ziyaretler gerçekleştirildi.

Bu ortamda gözlemcilerin dikkatini çeken husus, Mısır ve Türkiye cumhurbaşkanları El Sisi ile Erdoğan'ın bir araya gelmeleri oldu. Nitekim, resmi açılıştan sonra, ortalarında Katar Emiri Şeyh Temim'le birlikte El-Sisi ile Erdoğan'ın el sıkıştıkları fotoğraf karesini yakalayan basın mensupları, ertesi gün özellikle Orta Doğu'da ama daha geniş uluslararası medyada da çok sayıda haberle

birlikte bu görüntüyü öne çıkarttılar. Ardından el Sisi'nin sözcüsü Bassam Rady 21 Kasım'da geç saatlerde yaptığı [açıklamada](#), iki cumhurbaşkanı arasındaki el sıkışmanın

“ikili ilişkilerin gelişmesinin başlangıcı olacağını” söyledi.

Cumhurbaşkanı Erdoğan da Katar'dan dönerken benzer bir ifade tarzını benimseyerek,

Kahire ile Ankara arasındaki ilişkileri yeniden inşa etmek yönünde daha fazla adım atılacağını [söyleyince](#), el sıkışmanın yüzeysel bir diplomatik iyi niyet gösterisi olmadığı netleşti.

Sisi ve Erdoğan'ın el sıkışması birkaç nedenden ötürü beklenmedi.

Öncelikle, iki cumhurbaşkanının görüşmesinden sadece üç hafta önce Mısır Dışişleri Bakanı Samih Şükri, üst düzey diplomatların ilişkileri geliştirmek için bir araya geldiği Türkiye ile müzakerelerin Türkiye'nin Libya'daki politikaları nedeniyle durma noktasına geldiğini [duyurmuştu](#). Taraflar arasında dışişleri bakan

yardımcıları düzeyinde başlatılan istikşafı müzakereler, Mayıs 2021'de Kahire ve Eylül 2021'de Ankara'da yapıldıktan sonra devamı gelmemişti. İkinci olarak, 3 Ekim 2022 tarihinde Trablus'u ziyaret eden Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu Libya

hükümeti ile Mısır'ın da tepkisini çeken hidrokarbon araması konusunda bir anlaşma

[imzalaması](#), Erdoğan ile Sisi arasındaki görüşmenin

sürpriz olmasının sebeplerinden biriydi. Diğer bir neden ise Erdoğan'ın G20 toplantısına katılmak için gittiği Bali'den dönerken Sisi ve Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad ile buluşup ilişkilerde yeni bir sayfa açabileceğini ancak bunun seçimlerden sonra yani 2023'ün ikinci yarısı olacağını [söylemesiydi](#).

Öte yandan iki tarafın son dönemdeki bazı jestleri Erdoğan-Sisi

buluşmasını önünü açtı. Öncelikle, 2022 yılı, Türkiye'nin Müslüman Kardeşler liderleri ve medya organları üzerindeki kontrolünü sıkılaştırma hamlelerinin yanı sıra iki ülke arasındaki ticareti artırma girişimlerine sahne oldu. Mayıs 2022'de

de Hazine ve Maliye Bakanı Nureddin Nebati, İslam Kalkınma Bankası Grubunun yıllık toplantısına katılmak üzere Mısır'a giderek dokuz yıl aradan sonra

Türkiye'den

Mısır'a seyahat eden ilk bakan oldu. Öte yandan, Cumhurbaşkanı Erdoğan, 6-18 Kasım 2022 tarihleri arasında Mısır'da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İklim Değişimi (COP27) Zirvesine katılmazken, Sisi'ye bir mektup yazarak neden katılmadığını açıkladı ve bu uluslararası etkinliğe ev sahipliği yapma konusunda kendisine başarılar diledi. Son olarak, 13 Kasım'da İstanbul'da meydana gelen patlamanın ardından Mısır Dışişleri Bakanlığı, saldırıyı ilk kınayanlar arasında yer aldı. Bakanlık, dünya çapındaki tüm ülkeleri "bu nefret dolu olay karşısında dayanışmayı sürdürmeye ve mali, entelektüel veya herhangi bir şekilde destek kaynaklarını sunmaya" [çağırıldı](#).

Aslında bu şekilde spor faaliyetlerini diplomatik gelişmeler için kullanılması yeni bir şey değil. En meşhur örneği yetmişli yılların başında Çin ile ABD arasında yaşanan "masa tenisi diplomasisi" olmuştur. İki ülke arasında ilişkilerin kesik olduğu o dönemde 1971'de Japonya'nın Nagoya şehrinde düzenlenen Dünya Masa Tenisi Şampiyonası vesilesiyle ilk temaslar yapıldı. Bu vesileyle ABD'nin eski Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'in himayesinde ABD'li Glenn Cowan ile Çinli Zohang Zedong arasında düzenlenen pingpong maçı, iki ülke arasındaki ilişkilerin tekrar başlatılmasında önemli bir adımı temsil etti. Maç, ABD Devlet Başkanı Richard Nixon'un 1972'de Çin'i ziyaret etmesine zemin hazırladı.

Türkiye ile Mısır arasında ise 2013'te kesilen diplomatik ilişkileri yeniden başlatmak için uzun süredir çabalar devam ediyordu. Bugüne kadar zaman zaman istihbarat teşkilatları ile al düzey diplomasisi uygulayıcıları bir araya gelse de, El Sisi-Erdoğan görüşmesine kadar henüz bir üst düzey bir temas yaşanmamıştı.

Türkiye'nin Mısır ile yakınlaşmasının Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan ve İsrail gibi diğer bölge ülkeleriyle normalleşme süreçlerinden daha yavaş ilerlediği bir gerçek. Bu aşamaya gelinmesi bile iki ülke ilişkileri açısından önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Sürecin daha da ilerlemesi

ise jeopolitik anlamda önemli bölgesel değişikliklere yol açabilir. Yine de, üst üste gelen karşılıklı jestlerden sonra Katar'da gerçekleşen görüşme, iki lider arasındaki "kişisel husumeti" kısmen giderdiyse de ülkeler arasındaki sorunların sihirli bir değnek değmişçesine hızla çözümlenmesini beklememek gerekir.

Bu noktada ilişkilerin yumuşak şekilde ilerlemesinin önündeki en önemli engel olarak iki ülkenin Libya konusunda farklılaşan yaklaşımları görünüyor. Ankara Libya'da BM tarafından tanınan Trablus merkezli hükümetle ittifak halindeyken, Kahire

Tobruk'ta yerleşik parlamentoyu destekliyor. Bu hat üzerinden iki ülke 2020 yazında Libya'da savaşın eşiğine de geldiler. Halen Türkiye'nin Libya'da oynadığı rol sebebiyle Mısır'ın Ankara'ya karşı itirazları devam ederken, iki tarafın belirli bir iş birliği alanı geliştirmek istedikleri de aşikâr. Bu açıdan iki cumhurbaşkanının görüşmesi ve el sıkışmaları önemliydi.

Eğer ilişkiler doğru zeminde gelişirse ve iki taraf da karşılıklı adımlar atmaya devam ederlerse, bu gelişmenin bölgesel jeopolitiğe önemli yansımaları olabilir ve bölgeyi rahatlatılabilir. Bu süreçten ilk faydalanacak olanlar elbette Mısır ve Türkiye olacaktır. İki ülke arasında temelleri onlarca yıla uzanan güçlü ekonomik ilişkilerin yanı sıra, yüzyıllar öncesine dayanan kültürel ve halk düzeyinde de ilişkileri var.

İlişkilerin düzelmesinden ikinci düzeyde faydalanacak taraf Libya olacaktır. Çünkü Mısır-Türkiye mutabakatı, Libya'daki kutuplaşmayı sonlandırarak ülkeyi birleştirecek bir çözüme ulaştırabilir. Libya'da bir şekilde çözüme ulaşırsa bu daha geniş bir coğrafyada Tunus, Cezayir ile Sahil ve Sahra ülkelerinde de rahatlatma yaratır.

Bununla birlikte Mısır ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin seyri de bu gelişmelerden etkilenebilir. Nitekim, El Sisi ile Erdoğan'ın tokalaşmasından birkaç saat sonra Mısır Dışişleri Bakanı Semih Şükrü'nün Yunan Mevkidaşı Nikos

Dendias'ı kabul etmesi dikkat çekiciydi. Her ne kadar bu görüşme sonrasında Mısır tarafı Yunanistan ile ilişkilerde bir değişiklik olmayacağını ifade etse de Türkiye-Mısır yakınlaşmasının Doğu Akdeniz'deki dengeleri etkileyeceği net şekilde görülüyor. Nitekim, Doğu Akdeniz'deki enerji denkleminde Mısır, İsrail, Yunanistan ve GKRY'nin bir araya geldiği bloğa karşılık Türkiye, Libya ile 27 Kasım 2019'da "Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması" ile "Güvenlik ve Askeri İşbirliği" mutabakat muhtıraları imzalayarak karşılık vermişti.

Türkiye-Libya anlaşmasına Yunanistan sert tepki gösterirken, Mısır ile Yunanistan arasında 6 Ağustos 2020'de imzalanan "Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Anlaşması"na da Türkiye sert tepki göstermişti. Dışişleri Bakanlığı tarafından bu vesileyle yapılan [açıklamada](#), 'Yunanistan ile Mısır arasında deniz sınırı bulunmadığı, imzalandığı açıklanan anlaşmanın Türkiye için yok hükmünde olduğu, sözde sınırlandırılan alanın Birleşmiş Milletlere de bildirilen Türk kıta sahanlığı içinde yer aldığı, 2003 yılında GKRY ile imzaladığı anlaşma ile 11.500 km²'lik deniz alanından vazgeçen Mısır'ın Yunanistan'la imzaladığı anlaşma nedeniyle de ek yetki alanı kaybına uğradığı' belirtilmişti. Özetle Türkiye, Yunanistan ile Mısır arasındaki anlaşmanın Mısır'ın lehine değil aleyhine olduğunu ortaya koymuştu. Bu kapsamda Mısır'da da Türkiye-Mısır yakınlaşmasından deniz yetki alanları konusunda beklentileri olanlar var.

Jeopolitik değerlendirmelerin yanı sıra, Mısır-Türkiye yakınlaşmasının jeo-ekonomi alanında da önemli etkileri olabilir ve önümüzdeki yıllarda iki ülke arasında büyük yatırımların ve projelerin geliştirilmesine alan açabilir. Bu noktada özellikle enerji sektörü önemli bir işbirliği alanı olarak öne çıkıyor. Nitekim, şimdiden Türkiye Mısır'ın ihraç ettiği LNG'nin en büyük alıcısı konumu gelmiş durumda.

Sonuç olarak futbol diplomasisi El Sisi ile Erdoğan'ı bir araya getirmede başarılı oldu. Bu vesileyle Ankara ile Kahire arasındaki ilişkilerde gerçekçi bir açılım yaşanır ve iki ülke karşılıklı olarak ek adımlar atabilirlerse, bunun iki ülkenin yanı sıra bölge açısından jeopolitik ve jeoekonomik yansımaları olacağı aşikârdır.

Dr. Orhan Karaoğlu

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde yüksek lisansını "1998 Adana Mutabakatından Arap Baharına Türkiye-Suriye İlişkileri" tezini yazarak tamamladı. Doktorasını yine Ankara Üniversitesinde "Şiiliğin İran Dış Politikasına Etkileri" isimli tez çalışması ile bitirmiştir. İlgi alanları ve çalışma konuları arasında Uluslararası siyasette jeopolitik, Türk dış politikası, Ortadoğu, etnik, dini, mezhepsel kimlikler, İran dış politikası gibi konular bulunmaktadır. "Teopower Olarak Şiilik ve İran Dış Politikası" isimli bir kitap çalışması yayımlanmıştır. Ayrıca Uluslararası İlişkiler Tahlilleri ve Uluslararası İlişkiler Tahlilleri 2 ve İran: Bir Ülkenin Akademik Anatomisi kitaplarının editörlüğünü yapmıştır. Çeşitli mecralarda makale ve analizleri yayımlanmıştır. İngilizce ve Farsça bilmektedir.

Bu Yazıya Atıf İçin: Orhan Karaoğlu , “Türkiye-Mısır İlişkilerinin Jeopolitik Dinamikleri ve Yansımaları ”, *Panorama*, Çevrimiçi Yayın , 12 Ocak 2023, <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/01/ok>

Telif@UIKPanorama. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.